

3-SHO'BA. ILM-FAN VA TA'LIM MASALALARI;

OLIV TA'LIM TIZIMIDA INKLYUZIV TA'LIMNI TASHKIL ETISH MASALALARI

Matkarimova Ashurxon Ismoilovna,

Andijon davlat chet tillari insituti

Ingliz tili amaliyoti kafedrasi dotsenti, f.f.f.d. (PhD)

Tel.: +99891-478-83-72

E-mail: sanam_2004@mail.ru

Annotatsiya

Ushbu maqola inklyuziv ta'lim hamda uni oliy ta'lim tizimida tashkil etishga qaratilgan masalalarga bag'ishlanadi. Barcha o'quvchilar o'z imkoniyatlari va ehtiyojlariga ko'ra ta'lim olishlari mumkin. Bu jarayon o'quvchilarning jismoniy, ruhiy, aqliy yoki ijtimoiy holati qanday bo'lishidan qat'i nazar amalga oshiriladi.

Kalit so'zlar

inklyuziv ta'lim, ta'lim tizimi, jismoniy, ruhiy, aqliy, ijtimoiy imkoniyatlar, til bilimi, potensial, jamiyat.

Абстракт

Данная статья посвящена инклюзивному образованию и проблемам, связанным с его организацией в системе высшего образования. Все студенты должны иметь возможность получать образование в соответствии со своими способностями и потребностями. Этот процесс осуществляется независимо от физического, психического, интеллектуального или социального состояния учащихся.

Ключевые слова

инклюзивное образование, система образования, физические, психические, интеллектуальные, социальные возможности, языковые навыки, потенциал, общество.

Abstract

This article is dedicated to inclusive education and the issues related to its implementation in the higher education system. All students should have the opportunity to learn according to their abilities and needs. This process should be implemented regardless of the students' physical, mental, intellectual, or social conditions.

Keywords

inclusive education, education system, physical, mental, intellectual, social abilities, language skills, potential, society.

Inklyuziv ta'lim - bu barcha o'quvchilar uchun, qanday bo'lishidan qat'iy nazar, teng imkoniyatlar va qo'llab-quvvatlashga qaratilgan ta'lim tizimi. Ya'ni, bunda barcha o'quvchilar o'zlarining imkoniyatlari va ehtiyojlariga qarab ta'lim olishlari mumkin. Bu

o'quvchilarning jismoniy, ruhiy, aqliy yoki ijtimoiy imkoniyatlaridan qat'iy nazar amalga oshiriladi. Ta'lim muhiti barcha o'quvchilar uchun xavfsiz va qulay bo'lishi kerak. Bu degani, o'quvchilar o'zlarini qabul qilingan va hurmat qilingan his qilishlari kerak. Shuningdek, o'qituvchilar o'quvchilarning turli ehtiyojlarini qondirish uchun tayyor bo'lishlari kerak. Bu o'quvchilarning o'qish uslublari, til bilimi va boshqa omillarni hisobga olishni anglatadi.

Inklyuziv ta'limning maqsadi — alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar uchun maktabda maxsus vosita va metodlarni qo'llash orqali maxsus pedagoglarni jalb etgan holda to'siqsiz moslashtirilgan ta'lim muhitini yaratish, ularning jamiyatga samarali moslashuvi hamda to'laqonli uyg'unlashuviga xizmat qiladigan sifatli umumiy o'rta ta'lim berishni ta'minlashdan iborat. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5047-sonli Farmoni, 2019-yil 29-apreldagi PF5712-son "Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida", 2020-yil 6-noyabrdagi PF-6108-son "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilmfan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi, 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" farmonlari, 2020-yil 13-oktyabrdagi PQ-4860-son "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 12-oktyabrdagi 638-son "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berishga oid normativ huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi qarori va boshqa hujjatlarda kadrlar masalasi, ta'lim mazmunini modernizatsiyalash, jarayonni metodik va didaktik ta'minlash vazifalari belgilab berilgan. 2019-yil 21-noyabrdagi "Inklyuziv ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5898-sonli Farmonida inklyuziv ta'limni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Mazkur hujjatlarda ta'lim tizimining barcha bosqichlarida inklyuziv ta'limni rivojlantirish, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini qondirish, maxsus ehtiyojli bolalar uchun munosib sharoit yaratish va ularni jamiyatga integratsiya qilish masalalari muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlangan. Farmonda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar (shaxslar) to'siqsiz harakatlanishi uchun umumiy o'rta, professional va oliy ta'lim muassasalarining o'quv binolari hamda talabalar turar joylarida zarur sharoitlar (binolarning kirish qismiga panduslar, tutqichlar va boshqalar) yaratilishi belgilangan.

"Har bir bolaning ta'lim olish huquqi bor" degan tamoyilga asoslanib, inklyuziv ta'lim tizimining joriy etilishi barcha o'quvchilarning potensialini ro'yobga chiqarish, ularning jamiyatda faol va muvaffaqiyatli a'zo bo'lishiga yordam berishga qaratilgan.

Oliy ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni tashkil etishda dastlab inklyuziv ta'lim muhitini yaratish zarur. Bu o'quvchilarning turli ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan o'quv jarayonini tashkil etish, o'quvchilarning o'qish uslublari, til bilimi va boshqa omillarni hisobga olish, inklyuziv o'quv materiallarini ishlab chiqish va ta'lim muhitini barcha o'quvchilar uchun xavfsiz va qulay bo'lishini ta'minlaydi.

Inklyuziv ta'limni amalga oshirish uchun o'qituvchilarning maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlash bo'yicha malakasini oshirish, o'quvchilarning turli ehtiyojlarini qondirishga

qaratilgan o'quv metodlari va texnologiyalarini o'rganish zarur. Shu bilan birga, inklyuziv ta'limni amalga oshirish uchun o'quv materiallari, maxsus texnika vositalari, o'qituvchilarning malakasini oshirish va boshqa zarur resurslarni ta'minlash muhim. Inklyuziv ta'limni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun jamiyatning ongini oshirish, maxsus ehtiyojli bolalarga nisbatan munosabatni o'zgartirish, ularni jamiyatga integratsiya qilishga yordam berish zarur.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, Oliy ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni tashkil etish - bu murakkab jarayon bo'lib, u ko'plab omillarni hisobga olishni talab qiladi. Inklyuziv ta'limni amalga oshirish uchun o'qituvchilarning malakasini oshirish, o'quv materiallarini yaxshilash, ta'lim muhitini yaxshilash va jamiyatning ongini oshirish zarur.

Inklyuziv ta'limni tashkil etish bo'yicha quyidagi ilmiy-nazariy va amaliy ahamiyatga molik takliflar va tavsiyalarni berishni joiz deb bildik:

Birinchidan, o'qituvchilar uchun inklyuziv ta'lim bo'yicha maxsus o'quv kurslari va treninglarni tashkil etish.

Ikkinchidan, inklyuziv ta'limni amalga oshirish uchun zarur resurslarni ta'minlash, xususan, o'quv materiallari, maxsus texnika vositalari va boshqa zarur resurslarni ta'minlash.

Uchinchidan, inklyuziv ta'limni amalga oshirish bo'yicha qonunchilik bazasini takomillashtirish.

To'rtinchidan, jamiyatning ongini oshirish uchun ommaviy axborot vositalarida inklyuziv ta'lim mavzusida keng targ'ibot ishlarini olib borish.

Beshinchidan, inklyuziv ta'limni amalga oshirish bo'yicha oliy ta'lim muassasalari o'rtasida tajriba almashish va hamkorlikni kuchaytirish.

Inklyuziv ta'limni rivojlantirish - bu barcha o'quvchilar uchun teng imkoniyatlar yaratish, ularning potensialini ro'yobga chiqarish va jamiyatda faol va muvaffaqiyatli a'zo bo'lishiga yordam berishga qaratilgan muhim vazifadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2017-yil 7- fevral, PF-5047-son.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "Inklyuziv ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2019-yil 21-noyabr, PF-5898-son.

3. Махмудходжаева Л.С., Архангельская Е.С. Перспективы совершенствования системы инклюзивного образования в Республике Узбекистан. http://inlibrary.uz/index.php/industry_4/article/view/3580